

בשלושה ביוני ניסתה חולית מחבלים להתנקש בחייו של שגריר ישראל בבריטניה. השגריר נפצע קשה. זה היה פיגוע נוסף בשורת פיגועים שביצעו המחבלים מאז הפסקת האש שהושגה ביולי 1981. לפי פרשנות ארגוני המחבלים, ההסכם היה תקף רק לגזרת לבנון, ובגזרה זו אכן נשמר בדרך כלל השקט, ואילו את ניסיונות הפיגוע ביצעו המחבלים מגבול ירדן ובחוץ לארץ. ישראל שקלה מספר פעמים פעולה בהיקף נרחב בלבנון. צה"ל היה ערוך למבצע כזה, ואף ריכז כוחות לשם כך, אך לבסוף החליטה להבליג. הפעם לא איחרה התגובה להגיע. למחרת, בשעות אחר הצהריים, תקפו מטוסי חיל האוויר תשעה יעדי מחבלים בלבנון, שניים מהם בעיר ביירות. לאחר התקיפה פתחו המחבלים בהפגזה כבדה על ישובי הגליל. במוצאי שבת, חמישה ביוני 1982, התכנסה הממשלה והחליטה להטיל על צה"ל את המשימה להוצאת כל ישובי הצפון מטווח האש של המחבלים בלבנון. פעולה זו צריכה להתבצע מבלי לתקוף את כוחות הצבא הסורי בלבנון, אלא אם אלה יתקפו את כוחותינו. המבצע כונה "שלום הגליל" ונועד להתחיל בשישה ביוני בצהריים.

מטרתו המוצהרת של המבצע הייתה יצירת רצועת ביטחון ברוחב 40-45 קילומטר מצפון לגבול ישראל, שתמנע את חדירת המחבלים לארץ ואת הירי אל ישובי הצפון או לפחות תקשה עליהם. אולם למעשה המלחמה נמשכה עד לכיבוש העיר ביירות ועד סילוק מפקדת אש"ף ממנה. התשתית הצבאית של אש"ף בלבנון קרסה. בדרום-מזרח לבנון חוסלה "פתחלנד", וכמויות גדולות של נשק ושל ציוד לחימה שהיו ברשות המחבלים נפלו שלל לידי צה"ל. מלחמה זו גבתה מספר ניכר של נפגעים בעיקר כתוצאה מפגיעות של מטעני צד ושל מכוניות תופת.

חיל החימוש במלחמת "שלום הגליל"

באחד באפריל 1981 החלו לזרום למפקדות ולבסיס החימוש בפיקוד צפון כלים רבים. מפקד החימוש הפיקודי דאז, תא"ל במיל' בן ציון בן בשט סיפר: "המלחמה החלה עבורנו אנשי החימוש באחד באפריל 1981 פתאום החל הפיקוד להתמודד עם מספר כלים רב מזה שידע בעבר".

לאור ההחלטה של ממשלת ישראל לצאת למלחמה בלבנון החלו כוחות החימוש להתרכז בפיקוד צפון. מספר על כך סגן קחש"ר דאז אל"מ במיל' יורם לונדון: "הכוחות הגיעו באיחור כיוון שעדיפות ראשונה ניתנה לכוחות הלוחמים. היה גם עומס בתנועה בצירים ולא הייתה עדיין החלטה אם להכניס את כל הכוחות שהגיעו לפיקוד הצפון". בשלושת ימי הקרב הראשונים הגיעה אל הכוחות הלוחמים תגבורת של אנשי חימוש בהתאם לצרכים כדי להשלים את הכוחות ש היו כבר בשדה הקרב וטיפלו בכלים. צורת סיוע זו נמשכה עד לסופו של השבוע הראשון לחימה, ואז החלו להגיע כוחות המילואים. בלבנון היו שמונה – תשעה סוגים שונים של טנקים, עובדה זו עוררה קשיים רבים, כתוצאה מכך הוחלט שכל החפצים יתקנו את הכלים בלא התחשבות בהתמחותם. בעיה נוספת שהתעוררה במהלך מלחמת של"ג הייתה נושא החילוץ. נחיצותו של שירות זה של כוח החימוש התבררה כחיונית ביותר מפאת הנסיעה במעברים הצרים בצירים בהרריים.

עוד סיפר המחש"פ: "החל ביום החמישי ללחימה ועד היום השמיני למלחמה פעלו בלבנון שלושה צוותים לאיתור, ששרטטו מפות חילוץ. הגדוד סייע בידי צוות החילוץ בפינוי הכלים הפגומים מלבנון אל העורף הישראלי".

את בעיית חלקי החילוץ פתר חיל החימוש יחד עם אג"א. לראשונה בתולדות צה"ל הובאו בטיסה חלקי חילוץ במשקל של 20 טון. משלוח נוסף הובא על סיפון הנחתת "בת שבע". ב-21 ביוני 1982, שבועיים לאחר תחילת הלחימה, הוחל בביצוע טיפולי ב' לכל הטנקים ולכל הנגמ"שים שהיו בשטח. טיפולים אלה התבצעו מאחר שלא היה ברור מתי תתאפשר פעילות זו בהמשך.

מלחמת של"ג הייתה מבחנו של החיל בתחום המבצעי. במלחמה זו גם נבחנו פיתוחיו של החיל ובראשם טנק המרכבה.

מבצע של"ג היה עוד אתגר בשרשרת המשימות שהוצבו בפני מערכת החימוש. למעשה, במבצע לא הופעלה מלוא עוצמתו של חיל החימוש. החימוש עמד בכל משימות שהוטלו עליו, ושנגזרו מן הפעילות האג"מית.

יחש"מ 650 במלחמת "שלום הגליל"

היחש"מ הקים עם תחילת המבצע יחש"מ בלבנון, את "יחש"מ מערב", חיילי היחש"מ עמדו במשימה בכבוד, ולימים מונה סא"ל אבי שרירא למפקדו. היחש"מ הוכפף לפיקוד צפון, ופורק בתום המלחמה.

בתקופת המלחמה התמודד היחש"מ עם בעיות קשות שנבעו מהמשך שהייתו של צה"ל בלבנון. בעקבות המלחמה הקים היחש"מ סדנת משנה, יחש"מ שטח, בדרום לבנון. משימתו הייתה לתגבר בכוח אדם סדיר (חובה וקבע) את שני היחש"מים שהיו כבר בדרום לבנון בתחלופה של שלושה חודשים לפחות על מנת לחזק ולעבות את התשתית באזור. הייתה זו תקופה קשה, הן משום שהשירות בלבנון היה כרוך בסכנת חיים והן משום שהיו כוחות רבים בשטח, שדרשו אחזקה באיכות טובה. נסיבות אלו תבעו מאמץ אדיר בתכנון, בכוח אדם ובציוד. מעבר לשתי הבעיות הללו היה קשה לעבור משגרה יומיומית בבסיס פתוח למצב לוחמה ששינה ללא היכר את אופי השירות. איש החימוש הפך ללוחם, המנותק מהבית, והמצוי בסביבה קשה. תנאים אלו דרשו תמיכה ועידוד רבים לפרט ובנוסף התחשבות בחיילים שאינם כשירים לשירות במצב לוחמה.

בתקופה זאת שני אירועים חברתיים היו אבני דרך בתולדות היחש"מ: האחד קליטת חיילים חדשים שכוננו אז "נערי רפול", היו אלה נערים משולי החברה מחוסרי השכלה שלא היו ברי גיוס. הם הגיעו משכבות המצוקה בחברה הישראלית, וחלקם אף היו בעלי רקע פלילי. לימים נעשו חלקם חיילים מן השורה, מקצתם רכשו לעצמם מקצוע צבאי, והיו אף שהמשיכו בשירות קבע.

האירוע האחר היה שילוב של מתנדבי "שר-אל" ליחש"מ. הייתה זו למעשה היחידה הראשונה שקלטה אותם בצה"ל, ומן היחש"מ התפשטה התופעה לכל הצבא.

חיילי יחש"מ 650
יוצאים למבצע שלי"ג

יחש"מ 638 במלחמת "שלום הגליל"

בשלושה ביוני 1982, מלחמת לבנון, היחש"מ מצוי אמנם בעיצומו של מאמץ התבססות בפיקוד המרכז, אך מפקדת היחידה הצליחה לעבור בהיערכות בזק למצב החדש. בימיה הראשונים של המלחמה ארגן יחש"מ "גב ההר" בפיקודו של סא"ל עמרם איתן סדנה ניידת אחת בראשותו של רס"ן סמי זגורי. סדנה זו שימשה מעין מחלקה מהירה של היחש"מ אשר יצאה בעקבות עוצבות הפלדה אל תוך לבנון.

בשלב זה של המלחמה בטרם התארגנו כוחות החימוש במילואים תגברה סדנה ניידת זו את היחש"מ הקדמי של פיקוד צפון. הסדנה התקדמה יחד עם כוחות עוצבות הפלדה ונכנסה ללבנון בציר המרכזי בעקבות עוצבת כפיר דרך הר הלבנון. שטח זה מלא ברכסים גבוהים ולפיכך היה קשה מאוד לחימה.

הסדנה התקדמה בימים הראשונים בצמוד לכוחות הלוחמים עד צומת ג'זין, שם חיכו לאספקה, ומשם התקדמו עד לעליי בחמדון, מזרחית לכביש ביירות דמשק. בעליי, עיירה ציורית השוכנת בלב ההרים המשתפלים אל ביירות, נאלצו חיילי הסדנה לעבוד בתנאים לא תנאים, לפיכך התנאי הבסיסי היה המהירות ולא תמיד רמת התיקון. חיילי החימוש חילצו כלים רבים שננטשו בשטח, והביאו אותם לסדנה בעבודה מאומצת סביב השעון. הסדנה טיפלה בכל סוגי הרכב והרק"מ כולל מכוניות אזרחיות וטרקטורים. טיפולים רבים התבצעו במהלך הקרבות עצמם תחת אש חיה, משימה שהייתה כרוכה באומץ רב ובנחישות.

על אופי המשימה בימים הראשונים למלחמה סיפר מ"פ הסדנה דאז רס"ן סמי זגורי: "המלחמה הייתה גדולה מאוד, לא היה סדר והכל נראה מאוד מבולגן, בתוך כל ההמולה הזו רצו כוחות החימוש מכלי לכלי במטרה לבצע כמה שיותר תיקונים. כמעט לא היה תיכנון הכל נעשה מיד ובמקום.

שלושה שבועות לאחר מכן, כאשר צה"ל הגיע כבר לכביש ביירות- דמשק, והיה ברור שהקרבות יימשכו הרבה מעבר למה שציפו מלכתחילה, הוחלט בדרגים הגבוהים של הצבא להקים שני יחשמי"ם בלבנון, יחש"מ מערבי, אשר היה בנוי מכוחות חימוש של פיקוד המרכז ויחש"מ מרכזי, שיישען על כוחות חימוש מפיקוד דרום ומפיקוד צפון.

הקמת היחש"מים באה במטרה לשחרר את הגש"חים במילואים שישבו בלבנון בצמוד לכוחות הלוחמים וכדי לתת פתרון קבוע יותר וזמין.

ליחש"מ המערבי היו בלבנון חמש סדנאות ופלגה: סדנה בדמור, סדנה במנצוריה, פלגה בעין זחלטא, סדנה בצור וסדנה בצידון. יחש"מ זה על כל סדנאותיו סיפק אחזקה בזמן המלחמה לכוחות עוצבות הפלדה אשר ישבו בגזרה המערבית בדרום לבנון.

על יחש"מ 638 הוטלה משימה להקים סדנה במנצוריה קרוב מאוד למקום שבו ישבה הסדנה הניידת בעליי. המשימה הוטלה על סרן שמעון מזרחי, אשר היה באותה עת מ"פ סדנה ג'פטליק.

הסדנה במנצוריה כמו שאר סדנאות היחש"מ שהוקמו באותה עת התבססו על ציוד של הגשחיים במילואים ועל כוח אדם מפיקוד המרכז: מיחש"מ 638 נלקחו אנשי הצמ"ה (ציוד מכני הנדסי) של סדנה ג'פטליק על מנת לתת מענה לגדוד ההנדסה שבלבנון, אנשי גנרטורים נלקחו מאותה הסדנה, ובנוסף הוצבו חיילים ואנשי קבע ממגוון המקצועות מסדנה ישי, מסדנה יוסף ומסדנה בית אל.

כל האנשים שנבחרו להיכנס לבנון הגיעו תחילה ליחש"מ 650 בג'וליס שם הצטיידו בכל הציוד הדרוש החל מאפודים ועד כלי רכב. לאחר קבלת תדריכים על המתרחש בגזרה, על התפקידים ועל כללי ההתנהגות נסעו החיילים צפונה, ונכנסו עם השיירה אל תוך לבנון, העמיקו עד מנצוריה, ושם החליפו את הגש"ח במילואים.

מפקדת הסדנה התמקמה במבנה בן ארבע קומות ששימש פעם מלון ששיכן את עשירי האזור הזה של לבנון.

החיילים מצאו את המבנה מפויח, מלוכלך, ונפלי הפגזים שימשו מזכרת צורבת לקרב הקשה שהתחולל שם בין הכוחות סוריים לכוחות צה"ל.

האנשים הסתערו על המבנה ניקו ושיפצו אותו. מיקמו בו את המערך הלוגיסטי, לרבות את חדר האוכל ואת האפסנאות. שני מבנים נוספים הפכו לסככת רכב ותקריה. את המבנה בן ארבע הקומות הפכו למחסן ואת משרדי הסדנה העבירו למבנים החדשים שנמצאו שם. מיד החלו בשגרת עבודה: טיפולים, חילוצים וכל פעילות שהייתה נחוצה על מנת לתת מענה אחזקתי לכוחות הלוחמים באזור.

כשבוע אחרי התמקמות הסדנה במנצוריה הגיע סא"ל לרר לפקד על מפקדת היחש"מ בדמור. באותה תקופה נתקבלה פקודה להקים פלגה בעין-זחלתא, וכך נשלחו חיילים ואנשי קבע ממנצוריה ומדמור להקים את הפלגה בעין-זחלתא אשר נתנה שירות לכוחות הלוחמים שישבו שם. אחרי תקופת מה היחש"מ בלבנון היה כבר ממוסד וסדנאותיו פזורות בכל הגזרה. ללבנון נשלחו חיילים ואנשי קבע מהיחש"מ בסבב שנקבע מראש. עיקר הכוח בתחום המרכבות הגיע מסדנה ישי, ובתחום המג"ח הגיע הכוח מסדנה יוסף.

בלבנון הם חשו לוחמים מן השורה. העבודה התנהלה לא אחת תחת אש, וחיילי החימוש נאלצו במקרים רבים להגן על עצמם מפני אש האויב. מהר מאוד הפכה ארץ הארזים להיט. להיטות החיילים להיכנס ללבנון הייתה כה גדולה עד כי לא פעם נאלצו המפקדים לדחות על הסף בקשות כאלו ואחרות של חיילים.

בשקט, הרחק מעין המצלמות והפרסום רשמו אנשי יחש"מ 638 מספר פרקים מפוארים בתולדותיהם:

- בקרב על כיבוש שדה התעופה של ביירות וכיבוש העיר עצמה
- בקרב על כיבוש כביש ביירות – דמשק
- בתחום מתחם ג'זין
- בקרב בעין זחלתא

תפיסת האחזקה בזמן המלחמה הייתה להגיע אל הרק"מ ולתקנו במקום, ואילו את הרכב תיקנו בסדנאות. במהלך הקרבות היו חיילי החימוש צמודים אל הכוחות הלוחמים במטרה לתת אחזקה מיד כדי להחזיר כלים מתוקנים לשדה הקרב. בנוסף לפעילויות הללו נעשו חילוצים רבים.

חשוב להדגיש שלאורך המלחמה כולה המשיכה העבודה ביחש"מ להתנהל כסדרה, ובד בבד המשיך היחש"מ בהתארגנותו ובביסוסו בפיקוד מרכז.

מספר סא"ל במילי רפי פרימן, מפקד היחש"מ בשנים 82-84: "יחש"מ 'גב ההר' שלח חיילים ללבנון במהלך תקופה ארוכה מאוד, אך בה בעת תוכנית העבודה התנהלה כסדרה, בשביל לתת מענה לכוחות המתאמנים בפיקוד מרכז".

בסוף שנת 1984 הסדנה בגייפטליק נסגרה והפכה פלגה של סדנה ישי. היחש"מ החדש יחסי (חמש שנים להיווסדו) המשיך להתגבש, להתחזק ולהתייצב, התהליך בא לידי ביטוי גם בסממנים חיצוניים: היחידה זכתה בסמל מיוחד, והכומתות הירוקות שחבשו החיילים הפכו לשחורות. כמו כן נכתב המנון ליחש"מ, פרט שחזיק יותר את גאוות היחידה בקרב אנשי היחש"מ.

בשנת 1986 הצטרפה ליחש"מ סדנה נוספת, סדנה גדעון, אשר הייתה ממוקמת בבית שאן. סדנה זו הייתה בתקופה מסוימת תחת פיקודה של מפקדת היחש"מ, ולאחר מכן עברה למפקדת פיקוד צפון עקב שינויים שנעשו בגבולות הגזרה של הסדנאות.

